

Sanja
Cvetnić

Intimna slikarska razmišljanja u kontekstu slikarske tradicije

Ljubo Ivančić: *Pohvala slikarstvu*

Gliptoteka HAZU, 16. ožujka – 16. travnja 2017.

Umjetnička galerija, Dubrovnik, 9. lipnja – 30. srpnja 2017

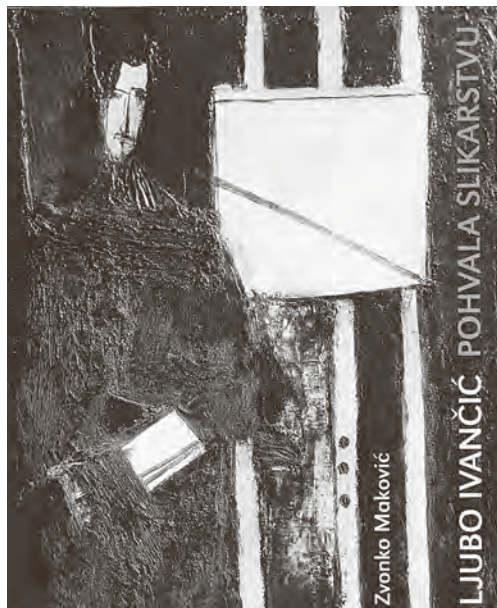
AUTOR IZLOŽBE I TEKSTA U KATALOGU Zvonko Maković

Ljubo Ivančić: *Pohvala slikarstvu*, Zagreb: Hrvatska akademija znanosti

i umjetnosti, Gliptoteka; Dubrovnik: Umjetnička galerija, 2017., 165 str.

ISBN 9789533471426 (HAZU, Gliptoteka), 9789537271626 (UGD)

Katalog izložbe Ljube Ivančića, studija doktora znanosti i (mojega) cijenjenoga profesora Zvonka Makovića u njemu te sama izložba čitani su kroz isti ključ: razmišljanja o slikaru koji razmišlja o sebi i onome što radi u intimi vlastita prostora, radionice, atelijera. Ivančićeva intimna slikarska razmišljanja Zvonko Maković je eruditski postavio u kontekst slikarske tradicije, pristupio njegovim autoportretima u slikarskom atelijeru kroz povijest ikonografije umjetničkih autoportreta. A kakve su to moćne ikonografija i tradicija! Da spomenem samo dva primjera, zanemarujući sve druge, pa čak i one stotine autoportreta u Galeriji koja okuplja samo umjetničke autoportrete u Vasarijevu prolazu (*Corridoio vasariano*) u Uffizima u Firenci, od kojih su neki ovdje navedeni; dakle, zamislite samo kako bi nedostatan i okrnjen bio Rembrandtov opus bez autoportreta za štafelajem ili u slikarskoj odori, autoportretâ kojima ga pratimo od pubertetske dobi do pred smrt (jedan svezak šestosveščanoga korpusa Rembrandtova opusa posvećen je autoportretima); ili zamislite Velasquezov opus ili čak cijelu povijest slikarstva bez *Las Meninas*, remek-djela na kojem je slikar u portret malih dvorskih dama uključio sebe, platno na kojem radi, kraljevske

naručitelje i još mnogo toga, pa čak i gledatelja... Ta tu su sliku različiti pisci o umjetnosti nazivali “teologijom slikarstva” i “filozofijom umjetnosti”!

U pohvalu tradiciji koja je utrla staze i potvrdila društveni status likovnih umjetnika općenito, a slikara posebno, Zvonko Maković odabrao je naslov *Pohvala slikarstvu* i objasnio da se radi o posudbi iz traktata Nizozemca Philipsa Angela II., koji u izvorniku glasi *Lof der Schilder-konst*,

←
Ljubo Ivančić,
*Autoportret sa
štafelajem*, 1957.,
reprodukcija iz
kataloga.

a pojavio se oko 1640., dakle, neposredno prije nego što je sugrađanin Philipsa Angela II. – isto iz Leidena, ali slaviji, Rembrandt – slikao remek-djelo grupnoga portreta poznato pod nazivom *Noćna straža* i to upravo u vrijeme kada slika jedan od svojih slavniha autoportreta, onaj iz Nacionalne galerije u Londonu, u dobi od 34 godine, na vrhuncu slave, prikazujući se nehajno naslonjen na pregradu između gledatelja i sebe, laktom izbačenim prema van, u tradiciji najslavnijih portreta umjetnika renesanse, primjerice kao što je Rafael naslikao Baldassarea Castiglionea (na portretu u Louvreu) ili Tizian Girolama Barbariga (sada isto u Nacionalnoj galeriji u Londonu) ili kao što se naslikao Albrecht Dürer na autoportretu iz 1498. u dobi od 26 godina (sada u Pradu u Madridu).

Takvi citati nisu neobični jer slikari sa zanimanjem i kritički promatraju rad drugih slikara, s njima ulaze u raspravu,

uče i oživljuju dijalog s onima koji ih potiču na razmišljanje. Za Ivančića je često puta – pa i ovdje – naglašeno da je refleksivnost bila dio njegove osobe, pa i poetike (a onda i osama, povučenaost i ozbiljnost), kao i to da je tehnološki bio iznimno vješt i posve obučen: da je sâm spravljao veziva, razvio tehnologiju preparacije podloge i pomno brinuo o tehnološkom aspektu svoga umijeća, upravo kao neki stari majstor.

Šireći polje na koje je onda smjestio, kao u mozaik, i opus Ljube Ivančića, Zvonko Maković je razgrnuo jedan poseban sloj povijesti slikarstva, najintimniji trag u njemu. Mogli bismo ga nazvati “slikari njima samima”, *par eux-mêmes*. Ohrabrena Makovićevom historizacijom Ivančićeve omiljene teme (i ne samo omiljene, nego i stožerne u poetici) – dakle, ovdje prvenstveno Ivančićevih autoportreta sa štafelajem – i ja osobno na posve drugačiji

način nego do sada promatram Ivančičev opus. Drugačije doživljam i Ivančičevo remek-djelo iz 1958. godine, sada u Modernoj galeriji u Zagrebu, odabrano i za naslovnicu kataloga izložbe. Na njemu je asketska figura umjetnika okrenuta frontalno prema gledatelju. Slikar je odjeven u tamnu kutu nalik redovničkom habitu, pa se doima kao da ima u sebi upisanu i tradiciju ozbiljnih gotičkih svetačkih figura s poliptiha, posebno figura proroka, a među njima ponajviše Ivana Krstitelja koji se takav, isposnički tanak, drugačiji od drugih svetaca i nevezan s njima okreće čak od središnje teme, Bogorodice na prijestolju, da bi svoju poruku prenio gledatelju – danas bismo rekli – u direktnom obraćanju. A poruka je – u slučaju Ivana Krstitelja – razmotana na svitku s natpisom: *Ecce agnus Dei! Evo Jaganjca Božjega!*, misleći na Spasitelja. Ivančić se na autoportretu iz 1958. godine

okreće od slikarskoga stalka, štafelaja, gdje – kao na prijestolju – stoji slika (o njezinu tumačenju valja pročitati studiju Zvonka Makovića), a sâm slikar pokazuje paletu i kist kao ono što mu je jedino dano, alat da potvrdi svoje umijeće, da ostvari talent i obrani slikarstvo. “A od čega da obrani slikarstvo?”, pitat će netko. Unutar umjetnosti enformela (kako je to razdoblje poslijeratne apstrakcije u Europi nazvao francuski kritičar Michel Tapié) Zvonko Maković ovako objašnjava Ivančičevo mjesto: “Ivančičevu bismo poziciju mogli promatrati, u odnosu na Gattina i Kristla, kao treći radikalni iskorak. On je figurativni poredak doveo do samoga ruba, ali ga je zadržao [...] Zajednička poveznica koja je spajala umjetnost Kristla, Gattina i Ivančića bio je enformel. Sva trojica su posezala u taj referentni krug i iz njega izvlačila različite pouke ugrađivši ih u svoje slikarstvo.”

→
Ljubo Ivančić,
*Autoportret s
figurama*, 1982.,
reprodukcija iz
kataloga.

Usprkos pripadnosti i sklonosti enformelu, Ivančičeve su teme tradicionalne, zovemo ih akademskima, iako im je slava začeta još prije i prvih novovjekih akademija: od Masaccia i ranoga *quattrocenta*, ako govorimo samo o novom vijeku, dakle 15. stoljeća, napraviti nešto što talijanska traktatistika (odnosno povijesne rasprave o umjetnosti) zove *historia picta* ili *historia cum figuris*, dakle slikarska pripovijest s likovima, vrhunac je slikarske teme. Slijedom naručiteljskih zahtjeva razvile su se i druge ugledne teme, ali sve oko nje: u svakoj mora biti neka *historia* i mora biti *cum figuris*, a to su onda potvrdile i akademije visoko vrjednujući takve teme u slikarstvu. Ponovno mi na um pada Makovičeva definicija Ivančičeve formule enformela: “On je figurativni poredak doveo do samoga ruba, ali ga je zadržao”. Dakle, bio mu je potreban, nije ga mogao pustiti jer je nešto ipak želio ispriopovijedati na način kako to čini slikarska tradicija stoljećima, možda kod Ivančiča s drugim porivom, a to je da iz samotnoga atelijera ipak progovori, stupi u dodir, izađe iz tišine i pripovijeda. *Historia* u smislu pripovijesti, bilo činjenične ili zamišljene, omogućila je *homo sapiensu* da se evolucijski razvije, da stvori civilizacije i kulture, da ovlada živim bićima koja ne prenose pripovijesti. Pripovijedanje može biti usmeno, likovno, pisano, glazbeno, ali pripovijedanje je intrinzično ljudska osobina, ono je i ljudska moć. Kad sam ponovno stala pred autoportret Ljube Ivančiča iz 1958. godine, s tekstom prof. Zvonka Makovića u glavi, lijepo sam se napripovijedala s Ljubom Ivančičem od prije šezdeset godina. Nije to bio razgovor s mrtvim slikarom niti s besmrtnikom, nego običan ljudski razgovor dvoje pripadnika strukā koje su u međuvremenu proglašene mrtvima. Razgovarali smo o mnogo čemu vezanom za slikarstvo: o smrti slikarstva kako ju je proglasio Douglas Crimp u programatskom članku *The End of Painting* u časopisu *October* u proljeće 1981., pa i o

↑ Ljubo Ivančić, *Plavi autoportret sa štafelajem*, 1989., privatno vlasništvo, reprodukcija iz kataloga.

smrti cijele povijesti umjetnosti koju je dijagnosticirao Hans Belting devedesetih godina 20. stoljeća, a onda o uskrснуću slikarstva od Nove slike – kojoj je Ivančič sâm za života svjedočio – do slikarskoga uzleta suvremene likovne scene u Hrvatskoj i drugdje, o metamodernističkoj poetici najnovije umjetničke prakse i o brojnim drugim stvarima. Dotakli smo se i njegove izložbe u Gliptoteci, složenoga *Laudatio* njegovu slikarstvu, a onda i slikarstvu općenito, koju prate katalog, vodstva i nova tumačenja Ivančičeva opusa pa Vam mogu prenijeti njegovu ocjenu toga projekta upućenu autoru Zvonku Makoviću, organizatorima Gliptoteci i Hrvatskoj akademiji znanosti i umjetnosti te svima zaduženima za cjelokupni događaj; Ivančičeva ocjena je dakle bila: *summa cum laude*. x